

CATHERINE OSTLER

HERTSOGINNA-KRAHVINNA
NAINE, KES VAPUSTAS INGLISMAAD

Inglise keelest tõlkinud Lii Tõnismann

Originaali tiitel:

Catherine Ostler

THE DUCHESS COUNTESS

The Woman Who Scandalised a Nation

Simon & Schuster

London • New York • Sydney • Toronto • New Delhi

Toimetanud Piret Ruustal

Kujundanud Jan Garshnek

Küljendanud Erje Hakman

Copyright © Catherine Ostler, 2021

Tõlge eesti keelde © Lii Tõnismann ja kirjastus Argo, 2023

Kõik õigused kaitstud

www.argokirjastus.ee

ISBN 978-9916-704-20-2

Trükitud trükikojas Print Best

Clemmie, Nathanielile ja Angelicale

SISUKORD

Selgituseks	9
Sugupuud	12
Tegelased	17
Sissejuhatus	22
Proloog	29
ESIMENE OSA: KRAHVINNA	
1 Paleede linn	35
2 Pärilusliin	47
3 Hannoveri dünastia	56
4 Õuedaam	65
5 „Inglise Casanova“	81
6 Salajane abielu	95
7 Teeskleja	101
8 Taaselustunud abielu	112
9 Iphigeneia	127
10 Rivaalid	144
TEINE OSA: HERTSOGINNA	
11 „Kõige kenam mees Inglismaal“	161
12 Kinnisvaraomanik	171
13 Ilutulestik	186
14 Suur huvireis	199

15 Moodne abielu	216
16 Hertsoginna ja kuningas	235
17 Thoresby	239
18 Viimane hertsog	251
19 <i>Conversazioni</i>	267
20 Riik Elizabethi vastu	296
21 Kohtuprotsessi eelmäng	303
22 Westminster Hallis.....	310
KOLMAS OSA: HERTSOGINNA-KRAHVINNA	
23 Kuidas võita keisrinna soosingut	347
24 Hervey Hervey vastu	373
25 Teemandid ja jää	386
26 Chudleigh Läänemere ääres	396
27 Chudleigh Seine'i ääres	408
28 Testamentide lahing	418
Epiloog	434
Märkused	438
Bibliograafia	498
Illustratsioonid	509
Tänusõnad	512
Isikunimede register	514

SISSEJUHATUS

1776. aasta aprillis pidas maailm hinge kinni.

New Yorgi kaitsmise eel pidi George Washingtoni rühm Ameerika revolutsionääre lahinguks valmistudes meelekindluse tõsiselt proovile panema: kas painutada end Briti ikke alla või trügida väevõimuga iseseisvuse poole ja päästa valla eelolevate sajandite domineeriv jõud, millele oli määratud saada Ameerika Ühendriikideks?

Need otsustava tähtsusega päevad jäid viimasteks, mille aegu oleks veel mõeldav olnud, et George III, Hannoveri juurtega Suurbritannia kuningas, suudaks oma Ameerika-impeeriumist kinni hoida. Long Islandile saabudes lootis Briti rahuvolinik admiral Howe endisviisi, et kriisi suudavad lahendada „sõnad, mitte püssikuulid“.¹

Ent Londonis nähti dramaatilist olukorda – nii uskumatu kui see oligi – milleski muus. Ülemkoja ehk lordide koja, kohtusüsteemi, ajakirjanduse ja haritlaste – kõikide pilgud olid musta rõivastunud naisel, keda süüdistati bigaamias ehk kaksikabielus.

Kohtupidamise ajal nähti Westminster Hallis kuningannat, kaht tulevast kuningat, kuninganna Victoria isa, Devonshire'i hertsoginnat Georgianat, James Boswelli, Horace Walpole'i ja pea kõiki piiskoppe, peere ja peeride naisi, olgu siis vandekohtuniku või pealtvaataja rollis. Kohal viibisid pooled valitsusliikmed, tunnistajaks oli sõjaminister.

Naine, keda kaksikabelus süüdistati, kandis ristinime Elizabeth Chudleigh, ent kui temast kohvimajades kuulujutte räägiti, odavates bulvarilehtedes või päevaraamatutes kirjutati ja pilapilte joonistati, kasutati pigem hüüdnime hertsoginna-krahvinna.

Tagantjärele paistab kõik selgem: ühe väsinud koloniaalvõimu ogar võhiklus valis asendustegevuseks ühe isepäise aristokraatliku naise tagakiusamise. Kuid hertsoginna-krahvinna lugu heidab veel teisigi ja inimlikumaid valgusvihke tollele ajaloo perioodile, mille jooksul külvati nii suur osa meie kultuuri seemnetest: edumeelse naise olemusvõitlusele modernsuse tuhudes vaevlevas ühiskonnas; ajakirjanduse esiletõusule, mis kätkeb endas algusest peale sotsiaalmeedia pidevat kohalolekut, ja selle puhuti üsnagi teenistusvalmis kaastöötajale – kuulsale isikule; sellele, kuidas Elizabeth kasutas pehmet jõudu ja avalike suhete kunsti juba ammu enne seda, kui need nimetused jõuti väljagi mõelda.

George'ide aegse patriarhaalse ühiskonna poolel olid seadused, maa, raha ja kirik: naisterahval, kes tahtis reisida, ehitada ja suhelda, nagu oleks ta mees või koguni monarh, tuli leida alternatiivseid mõjutusviise.

Hertsoginna, krahvinna, õukondlane, seltskonnataht, virtuosne võõrustaja, meresõitja, kinnisvaraarendaja, kuulsus, viinapõletaja, ajakirjandusega manipuleerija, kaunite kunstide metseen, kahemehepidaja: Elizabeth Chudleigh oli George'ide ajastu mõjuvõimas antikangelanna. Tema lugu on otsekui sünge muinasjutt, Hogarthi jõuliselt satiiriliste stseenide vaimus avalikult ja jubedalt omadega rappa läinud Tuhkatriinu, kiiluvees ülemäära rohkesti pankrotistunud printse ja kildudeks lõõdud kristallkingakesi.

Kõrgealine Elizabeth Chudleigh, Elizabeth Hervey, Kingstoni hertsoginna, Bristol krahvinna – selle aja peale, kui ta kohtu alla läks, ei teatud enam, millist tiitlit kasutada – alustas avaliku elu sfääris tegevust Walesi printsessi õuedaamina George'ide-aegses õukonnas, naitus salaja ühe mehega ja eitas seda vaid selleks, et abielluda teise mehega. Ta mõisteti süüdi kahemehepidamises ning seejärel hakkasid teise abikaasa sugulased, ajalehed ja pahasoovijad teda üle maailma jälitama. Kohtus osaks saanud alanduse järel

läks ta, selmet veeta ülejäänud elupäevad tagasitõmbunult õhukindlas eraldatuses või vaguras patukahetsuses, odüsseuslikule merereisile Roomast Peterburi, saades osavõtlikuks sõbraks paavstide, vürstide ja tsaarinnadega. Temast sai üks neist kolmest naisest, kellest Euroopas kõige rohkem räägiti – teised kaks olid Marie Antoinette ja Katariina Suur. Peterburis on Ermitaaži valduses endiselt need maalid ning hiigelsuur ja samas habras muusikaline kroonlühter, mille ta viis sinna õukonna heasoovlikkuse lootuses, sest keiserlikku Venemaad oli haaranud elav anglomaania.

Tema lugu algab lapsepõlvest Chelsea Kuningliku Hospidali (*Royal Hospital Chelsea*) nime kandvas pansionaadis ning kulgeb läbi Devoni krahvkonna Londoni õukonda, hertsogkondade hiilgusse ja toredusse, hiljem ka Prantsusmaale ja Venemaale, ja temaga kaasa liikudes satume keset Hannoveride maailma elegantsi ja õelust; see on jutustus naisest, kes söandas ajaloolise paratamatuse vastu takka üles lüüa. Tähelepanunäljas, reisihimuline ja skandaalselt napolis või jalustrabavalt ülepakutud rõivastuses Elizabeth Chudleigh oli isemeelne naine, kellega aeg, millesse ta sündis, ei jaksanud sammu pidada.

Elizabethi kurikuulsust arvestades pole üllatav, et temast olid lummatud paljud kirjanikud. Tema vahelduva eduga kulgevad elukäänakud, kokkuvõttes justkui hoiatava sisuga muinasjutt, elasid edasi ka pärast tema surma. Mitu aastakümnet hiljem ammutas oma ilukirjanduslikes teostes Elizabethist inspiratsiooni Thackeray – kainelt arvestav, ent ometi vastupandamatu Becky Sharp „Edevuse laadas“, külm iludus Beatrix Esmond „Henry Esmondi eluloos“, pillerkaaritav ja mitmeid kordi abielus paruness Bernstein „Henry Esmondile“ järjeks kirjutatud romaanis „The Virginians“ ja kahemehepidajast Blanche Clavering teoses „The History of Pendennis“.

Nii Dickensi toimetatud ajakiri „Household Words“² kui ka Virginia Woolfi esseed³ sisaldavad vaimukaid lookesi Elizabethi elust. Kui Coleridge kurdab Wordsworthile saadetud kirjas, et teeskles naiivsust, võrdleb ta end „ihuvärvi siidis Kingstoni hertsoginnaga, kes etendas šaraadis „Eevat enne pattulange-

mist“⁴. 1950. aastatel andis Elizabethi lugu tõuke koguni liba-romaani – „I, Libertine“ („Mina, libertiin“) – ettelugemiseks Ameerika raadios.*

Lood tema elust ja kohtuprotsessist avaldati trükis juba mõni päev pärast tema surma, avalikustati isegi ta testament. Laia-tarbeajakirjandus mõistis ta fakte ja väljamõeldisi kokku segades hukka kui groteskse, seksuaalselt süd ametu ja teemandihimuka; ta esemestati kui seksistlik klišee, vananev *femme fatale*. Surmaski, nii nagu ka elus, sai talle jätkuvalt osaks sapine hukkamõist.

Selle elulooraamatu eesmärk pole mitte õigustada, vaid pigem mõista, kuid võimatu on mööda vaadata tõsiasjast, et pärast surma anti Elizabeth justkui uuesti kohtu alla ja seda tegid ehmatavalt kalgid varajased elulookirjutajad. Elizabethi vead olid silmaga näha, ta oli keerukas isiksus – vaheldumisi vapper, järelemõtlematu, ebakindel, armastav, ahne, visa, depressiivne –, tõrkus naise allaheitliku seisundiga leppimast ega mõelnudki kõiki elu-seiklusi, kogu võimu, au ja hiilgust üksnes meestele jätta.

Mul pole plaanis Elizabeth süütuks tunnistada, vaid käia ta elu-käik sammhaaval läbi ja uurida veel kord ta trajektoori, kuid sedapuhku tema enda ajajärgu kontekstis, muutes ta seeläbi karikatuurist jälle naiseks tagasi. Hinnata ümber naine, kellest sai liigagi ajastuomane nähtus: kritiseeritud kuulsus, põlatud ja kadestatud tol ajajärgul, kui naisi silmitseti läbi misogüünse kultuuri filtri ja nende juures märgati peamiselt kas vooruslikkust või selle puudumist. Restaureerida ta naiseks, kellel on kanda tragöödia ja suure leina koorem; keda rõhuvad saladused; kes armus, kuid tegi vea; kes ilmutas Euroopa õukondades füüsilist

* Raadios maha öeldud libapealkirja järgi kirjutatigi raamat „I, Libertine“, fiktiivseks autoriks Frederick R. Ewing (päriselus Theodore Sturgeon). Kui saatejuht Jean Shepherd luges müügimenukite nimekirjas ette väljamõeldud pealkirja, läksid raadiokuulajad raamatupoodi ja soovisid olematut raamatut tellida, miska see sattus veelgi kindlamalt müügi-menukite nimestikesse. Selle tulemusel valmiski päriselt raamat – Elizabethi elul põhinev *bodice-ripper* kaheksateistkümnenda sajandi elumehest.

vastupidavust ja inimlikku julgust. Naiseks, kes võis näidata, et on usaldav, suuremeelne, andestav, olgugi et ta oli üks püsimatut ja tuisupäine hing, kes esmajoonel soovis lihtsalt iga hinna eest ellu jääda.

Alates sünnist Hannoveride dünastia tõusuteel tühilikel algusaastatel, Lõunamere aktsiamulli lõhkemise tuules, kuni ta kohtu protsessini ajal, mil Ameerika iseseisvuse nimel mässas, ja lõpetades surmaga Pariisis maapaos, samal ajal kui üle kogu linna paukus ilutulestik, peagi algava Prantsuse revolutsiooni esimene ärevusvõbelus, annab Elizabethi elu suurepärase võimaluse sellesse seismilisse ajaloojärku sügavuti sisse vaadata. Temast sai varajane eurooplane; üks esimesi naisi, kes maailmas ringi reisis ja mitmel puhul võõrsile elamagi jäi, küll paratamatusest tingitult, ent samas ka loomusunni ja kalduvuse ajal.

Sellest perioodist võrsusid paljud tänapäevased ilmingud – päevauudised, romaanid, kõmu, moehuvi, kohvikukultuur, consumerism. Sõda keeras maailmakorra pea peale: Venemaast sai ülivõim, jakobiidid ei kujutanud endast enam ohtu, ja kuigi britid jäid Ameerikast ilma, oli Briti impeeriumi nimel peetav võitlus järjest võidukam. Romantikavallas kehtisid meestele – kusjuures nende hulgas oli ridamisi lodevate elukommetega kuningaid ja peaministreid – ühed ja naistele hoopis teised reeglid. Abielu muutumine mõistuse küsimusest südameasjaks tekitas rohkesti segadust.

Tänapäevasest vaatenurgast paistavad paljud Elizabethi ümber sünenenud vaidlusküsimused küllaltki mõistetavad: võitlus vaimse tervise, naissoo väestamise, tsiviliseeritud lahtusseaduste eest, kuulsusejani kõrge hind. Briti ajalehtede aastane läbimüük kerkis 1713. aasta 2,5 miljonilt 1775. aastal – aasta enne Elizabethi kohtuprotsessi – 12,6 miljonini,⁵ ja kust olekski ajaleht leidnud parema tõmbenumbriga kui kuninglike isikutega seotud moodne daam, keda süüdistatakse kuriteos. Kuid trükkis avaldatu pakkus Elizabethile endale sama suurt mängulusti nagu mõnele tänapäevasele renomeeteadlikule kuulsusele, ta maksis arvukatele kirjatsuradele, juristidele ja lehetoimetajatele, et nad teda kaitseksid. Tema lugu loeti kohvipoodides ja võõrastetubades Peterburist kuni Roomani.

Elizabeth kasutas oma ilu, taipu ja kasulikke tutvusi enda positsiooni tugevdamiseks. Ta püüdis saada jagu naisterahva teele tekkinud takistustest: sissetuleku ja meessoost sugulaste puudumine, mõtlematult sõlmitud abielu lõks. Elizabethi taolisele naisele, kes sünnilt küll väikeaadlik, ent mitte sugugi heal järjel, oli ainsaks auväärseks pääsemisvõimaluseks, kui ta poleks hakanud just nunnaks või guvernantiks – ja silmanähtavalt poleks ta sobinud neist kummakski –, abielu. Naised olid nukumajatege-lased, ootustele vastavalt pidanuks naine elama dekoratiivset ja ahtakest naiseelu, kurseerides tõllaga linna ja maa, võõrastetoa ja ballisaali vahet. Elizabeth Chudleigh vaatas häbitult mööda nii naisele ette kirjutatud rollist kui ka selle seatud kitsendustest.

Elizabethi loo tükk tüki haaval kokku panek on julge ettevõtmine, maadelda tuleb ebatäpsustega. Juba tema eluajal kippusid väljamõeldised tõe otsast tükki maha närima. Tema kohtuprotsessist kirjutati tuhandeid sõnu, ometi jäi seejuures puudu selgusest ja erapooletusest; risküsitlus oli kuidagi suvaline ning korruptsioonist ja tunnistajate ütluste vastuolulisusest mööda vaatamine nii ilmne, et katsu või käega. Ometi toob see selgelt nähtavale naiste tolleaegse olukorra täbaruse, kui isegi nii privilegeeritud ja kasulike tutvustega daam nagu Elizabeth pidi õnnetult sõlmitud esimesse abiellu jääma, sest nõnda määrasid seadus ja lepitamatu ühiskond.

Kaheksateistkümnenda sajandi oligarhias püüdsid ühiskondliku hierarhia jäikus, sõltuvus pärandi saamisest ja sellega kaasnev staatus need, kel oli pärandit loota, lõputute juriidiliste otsirännakute lõksu. Need aga, kel sellist väljavaadet polnud, langesid lootusetult ebakindlasse seisundisse. Iseäranis just naised, kes jäid väga kergesti (nagu nii mõnedki Elizabethi lähikondsed) puruvaeseks. Ühiskondlikus hierarhias allapoole liikuda oli lihtne – hertsoginna-krahvinna jaoks oli pandimaja tuttav koht. Kõikidest ühiskonnaklassidest naised lootsid ülalpidamise osas meeste peale.

Kui Kingstoni juhtum üldse midagi paljastas, siis lõksu, millesse kaheksateistkümnenda sajandi naised olid mõistetud. Elizabeth

oli naisi alandava ja suisa klaustrofoobiat tekitava autonoomi-
nappuse ning iseseisvusetuse ilming.

Ta janunes iseseisvust samal kombel nagu Ameerika.

KAHEKÜMNE KUUES PEATÜKK

CHUDLEIGH LÄÄNEMERE ÄÄRES

Kentsakas küll, kuid paaril järgmisel aastal võis maapaos kahemehepidajast hertsoginnat Katariina õnnistusel leida Vene impeeriumi kaugeimast sopist, pödura tervise juures ja üksi, Eestimaa saksakeelsel põhjarannikul, kus ta üritas taasluua oma Devoni kodukohta. Kuuekümnenaastaselt asus ta hoogsalt soetama ekstravagantset sorti kinnisvara, mille hulgas see Balti härrastemaja koos maavaldusega oli kõige esimene. Kui ta Euroopas ringi reisis ja ohtrasti raha kulutas, ajas teda taga Mandri-Euroopa viimne kui kelm, petis ja šarlatan.

Isemoodi vigadega, keerulise karakteriga, rahutu ja vapra Elizabethi puhul oli erakordne just see, et ehkki veetlus kadus, tervis, õnn ja võimed üha kahanesid, säilis tas ajatu ja allasurumatu eluihk: tema seiklusjanu oli vaibumatu. Ta oli hulljulge, järelemõtlematu, impulsiivne. Ent nagu Katariina Suur pärast temaga tutvumist ütles, „*ce n'est pas l'esprit qui lui manquait*“ – südikusest tal juba puudu ei tule.¹ Elizabethi pärandus, juriidiliselt küll talle kuuluv, ei olnud veel ta pangaarvele jõudnud, aga pankurite väe ja krediidi abiga asus ta tsaarinnalikult kulutama. Paistis, nagu peaks lapsepõlveaegsest Chelsea-korterist ja nüüd ka Inglismaalt välja ajamise, aastatepikku üüripindadel elamise ja ebakindla omanikuseisuse kompenseerima nüüd see grandioosse, riskantse kinnisvaraarenduse kurvastavalt äge hoog; paigad, mida tal oli võimalik ise üles ehitada, enda suguvõsa järgi nimetada ja edasi pärandada.

1781. aasta märtsis maksis ta kohalikule mõisnikule parun Johan von Rosenile kolme lähestikuse mõisa – Voka, Toila ja Oru – eest kaheksakümmend viis tuhat hõberubla.² Tollal paistis see talle igati mõistlik, sest Venemaal tundis ta end parema tervise juures kui kusagil mujal: sealne kliima sobis talle.³ Enam ei rõhunud meelt rängad kohtuasjad ja Elizabeth uskus, et on rahaliselt kindlustatud. (Testamendivaidluse võitmise rõõmu varjutas kurb uudis, 1780. aasta 23. aprillil, pärast mõne kuu pikkust haigust, suri Dresdenis viiekümne viie aasta vanuselt leskkuurvürstinna; see oli veel üks põhjus, miks Venemaale elama asuda.)

Elizabethi uus valdus asus Peterburist maanteid mööda rohkem kui saja kahekümne miili kaugusel; isegi praegu on see väsitav teekond. Mõisamaad kulgesid kolmekümne miili pikkuses ja laiuses mööda Põhja-Eesti pankranniku serva, paekivist platoo lõpeb järsakuga, mille all laksuvad vastu kaljust randa Läänemere lained. Kuuskede ja nõmmede, turbarabade ja koskede maal ostetud kolmest mõisast peamine, Voka, oli lihtne krohvitud palkidest mõisahooned. Aga väsimatul Elizabethil olid üksikasjalikud plaanid. Selle aja peale, kui ta sealt lahkus, olid mõisas lisaks viinaköögile ka pruulikoda, apteek ja kangakudumistöökoda,⁴ kaevandus ja paemurd, Pühajõesst püüti kala ja jõekarpe ning mõisas kohapeal elas koguni apteeker.* Kahelt merele avaneva vaatega bastionilt valvasid sümboolselt maja kaheksa kahurit.

Keisrinna loal pani Elizabeth paigale uueks nimeks Chudleigh. Elizabeth tundis, et kohtuprotsessil varastati temalt identiteet, nimi: niisiis otsustas ta põlistada oma sünnijärgse perekonnanime.

Elizabethi elava kujutlusvõime kohaselt pidi Chudleigh'st saama inglise aiaga maamõis, mis teenib tulu samalaadsete käsitöönduslike tegevustega, mida edendasid kadunukesest kuurvürstinna ja vürst Potjomkin.⁵ Tulevikufantaasiat ohutasid koduigatsus ja rahutu energia: kui tema ei saa minna Inglismaale (ta ei kavatsenud minna mitte ühtegi kohta, kus ei tohi end Kingstoni hertsoginnaks

* Brandanus Heinrich Mayer/Meyer võidi palgata ka eesmärgiga kaevandada kulda või koobaltit, nagu kirjutab Sven Lepa uurimuses „Kingstoni hertsoginna ning Voka ja Toila mõisad aastatel 1781–1806“.

nimetada), tulgu Inglismaa talle koju kätte. Hilisemast ajast pärit vaselõigetel on näha kena pikk ja madal kaljupealne maja, mille akendest paistab meri, ja majaesist juurdesõiduteed kirjeldas mõne aasta pärast üks külaline sõnadega „lauge kõrgendik“, kust võib näha „Soome lahe halle laineid ja pisikest rannaküla nimega Chudleigh, kuulsa Kingstoni hertsoginna endist elukohta“.⁶ Paik, mis pidigi Inglismaa edelaosast pärit merereisijale meeldima.

Ettevõtlikkust jätkus Elizabethil küllaga, kui ta rahaasjus oligi mõtlematu. Viinakööke sigines kaheksateistkümnenda sajandi lõpus kiiresti üle terve Eesti.⁷ Vokas olid ühe ja sama katuse all koos uimastavaid odra- ja rukkiaure täis viinaköök, pruulikoda ja vesiveski.⁸ Toodangu realiseerimiseks laskis Elizabeth lähikonda ehitada viis kõrtsi ja ühe võõrastemaja, et oma maavalduses „teelisi kostitada ja ulualust pakkuda“.⁹ Mõisate ostuga tulid kaasa pärisorjad; 1782. aasta hingeloendi järgi oli Voka mõisal 171 talupoega ja Toilal 238, mis tähendas, et Voka oli väike ja Toila keskmise suurusega mõis. Sama varaloendi järgi olid Voka mõisa töökodades kirjas sepp, puusepp, plekksepp, kangur ja müürsepp; purjelaeva puusepp määrati viinaköögi ülemaks. Mesilastaruna usina tootmistegevuse kõrval oli Elizabethi sooviks ka Leicester House'i stiilis muusikaline meelelahutus, nii nagu oli olnud Thoresbys; Eesti allika kohaselt: „Kingstoni hertsoginna tõi kaasa omaenda oreli ja palju muid pille ning noodilehed ja rajas kapelli. Pärisorjade orkestri juhatajaks palkas ta tšehhi päritolu kapellmeistri.“ Eesti talupojad õpetati tšellot ja trompetit mängima ning itaalia keeles aariaid laulma, kui Elizabeth vastavat soovi avaldas.

Oru karjamõis, mille põhilisteks asukateks olid seni olnud veised, oli plaanis muuta hunnituks pargimaastikuks. Metsasele kaljunee-mele, mille kõrgusest avanes võrratult avar merevaade, laskis Elizabeth ehitada seitse aiapaviljoni ja talveaia, mida küttis plekkahi.¹⁰

Et paljudele vägijookidele omistati raviomadusi, ahvatles põdura tervisega Elizabethi vastupandamatult mõte luua viina- ja õlleköögi kõrvale ka apteek. Juba üksi viin öeldi ravivat nii naha- haigusi, kurnatust kui ka seedehäireid, ühtlasi pidi tulivesi ära hoidma nakkusi. Pealegi soovis Friedrich Suurele kingiks adra

saatnud naine saada teedrajavaks moodsaks farmeriks. Ühe Vene ajaloolase¹¹ väitel tahtis Elizabeth tutvustada Chudleigh's inglise stiilis põllumajandust, nii et peagi oleks mõis „eeskujuks tervele Venemaale ja mõisaomanik saaks laialdaselt tuntuks“.

„Mul on vägev mõis,“ kirjutas Elizabeth 10. aprillil uhkelt Bellile. „Tema Majesteet keisrinna pani talle nimeks Chudleigh ja Venemaa järgmisel rahvaloendusel kantakse ta selle nime all kõikidele kaartidele.“¹² Innukalt kirjutas ta hertsogi usaldusisikule Richard Heronile: „Kavatsen suure osa oma ajast veeta just selles riigis, mind ahvatleb suverääni sõprus ja siinne suurepärase kliima, mis on nõrkadele närvidele parim ravim.“ Ta avaldas soovi, et Richard Heron ja leedi Heron talle Venemaale külla tuleksid, et „näha minu mõisas üht maailma kõige romantilisemat merevaadet viieteist miili ulatuses üle imeilusa ranna ja karge mere, iga laev, mis sõidab Peterburi, tulgu see millisest Euroopa osast tahes, möödub minu akna alt, teil tuleb tore merereis, mis toob teid ankrusse minu pisikesele rannale“.¹³ Oh neid mööduvaid laevu, mida vaadelda: täpselt nagu omal ajal Chelseas paate Thamesil.

Romantiline võis see ju paista; kalliks läks see kõik aga kohe kindlasti. Peale pärisorjade, kivide ja mere polnud seal õigupoolest mitte kui midagi: kõik tuli kohale vedada. Aprillikuus jõudis Hullist pärale esimene laev, „Happy Meeting“, pardal Lincolnshire'i põllumees Richard Maw; viiekümne naelsterlingi eest aastas palgati ta mõisa töödejuhatajaks.¹⁴ Laevaga toodi kõige muu hulgas kohale taimed, Portugali ja Hispaania vein, merekarbid (maalilise groti kujundamiseks), portvein, õlu, kuus õhvakest ja pull, neli linnukoera (Pero, Moll, Ponto ja Juno), spanjelid, kalkunid, pardid ja turteltuvid, viis kastitait raamatuid, telk, portselannõud, mööbel, orel ja mitu atra. Lisaks veel kastitais ananasse. Saadetiste hulga ja mitmekesisuse järgi otsustades nägi Holme Pierreponti nuhikalduvustega majaülem ette, et Elizabeth ei pöördu enam iial Inglismaale tagasi.

Paiga ilu, mida külalised oma silmaga näha võisid, neid siiski ei veennud: võlu sõltus suurel määral ilmast. Augusti alguses peatus Elizabeth teel Calais'sse Chudleigh'st lääne poole jäävas võorastemajas ning tutvus kuulsa arsti parun Dimsdale'i ja tema naisega,¹⁵